

Věc C-341/19

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

30. dubna 2019

Předkládající soud:

Bundesarbeitsgericht (Německo)

Datum předkládacího rozhodnutí:

30. ledna 2019

**Žalovaná, odvolatelka a navrhovatelka v řízení o opravném prostředku
„Revision“:**

MH Müller Handel GmbH

**Žalobkyně, odpůrkyně v odvolacím řízení a odpůrkyně v řízení o opravném
prostředku „Revision“:**

MJ

Předmět původního řízení

Rovné zacházení v zaměstnání a povolání, svoboda náboženského vyznání v souvislosti s nošením šátku na pracovišti

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžných otázkách

Výklad unijního práva, článek 267 SFEU

Předběžné otázky

1. Může být zjištěné nepřímo rozdílné v zacházení na základě náboženského vyznání ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78/ES založený na interním pravidle soukromého podniku přiměřené pouze tehdy, pokud je podle tohoto pravidla zakázáno nošení veškerých viditelných, a nikoli jen nápadných

rozměrných symbolů náboženského, politického a jiného světonázorového přesvědčení?

2. V případě záporné odpovědi na první otázku:

- a) Musí být čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78/ES vykládán v tom smyslu, že v rámci posuzování, zda je zjištěné nepřímé rozdílné zacházení na základě náboženského vyznání založené na interním pravidle soukromého podniku, které zakazuje nošení nápadných rozměrných symbolů náboženského, politického a jiného světonázorového přesvědčení, přiměřené, lze zohlednit práva vyplývající z článku 10 Listiny základních svobod Evropské unie a z článku 9 EÚLP?
 - b) Musí být čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78/ES vykládán v tom smyslu, že vnitrostátní pravidla, která mají ústavní právní sílu a která chrání svobodu náboženského vyznání, mohou být v rámci posuzování, zda je zjištěné nepřímé rozdílné zacházení na základě náboženského vyznání založené na interním pravidle soukromého podniku, které zakazuje nošení nápadných rozměrných symbolů náboženského, politického a jiného světonázorového přesvědčení, přiměřené, zohledněna jako příznivější ustanovení ve smyslu čl. 8 odst. 1 směrnice 2000/78/ES?
3. V případě záporné odpovědi na otázky 2a) a 2b):

Musí vnitrostátní pravidla, která mají ústavní právní sílu a chrání svobodu náboženského vyznání, zůstat v rámci posuzování pokynu založeného na interním pravidle soukromého podniku, které zakazuje nošení nápadných rozměrných symbolů náboženského, politického a jiného světonázorového přesvědčení, na základě primárního unijního práva nepoužita, ačkoli primární unijní právo, jako například článek 16 Listiny základních práv Evropské unie, uznává vnitrostátní zákony a zvyklosti?

Uváděná ustanovení unijního práva

Listina základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“), konkrétně články 10 a 16

Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. listopadu 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, konkrétně články 2 a 8

Uváděná ustanovení vnitrostátního práva

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (základní zákon Spolkové republiky Německo, dále jen „GG“), zejména články 4 a 12

Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník, dále jen „BGB“), zejména § 134

Gewerbeordnung (živnostenský řád, dále je „GewO“), zejména § 106

Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (obecný zákon o rovném zacházení, dále jen „AGG“), zejména § 1, 3 a 7

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 Strany v podstatě vedou spor o to, zda je pokyn nenosit na pracovišti muslimský šátek v souladu s právem.
- 2 Žalovaná je společnost založená podle německého práva, která v Německu provozuje drogistické obchody. Žalobkyně je věřící muslimka. Od roku 2002 je u žalované zaměstnána jako asistentka prodeje a pokladní.
- 3 Po svém návratu z rodičovské dovolené v roce 2014 na rozdíl od dřívější nosila šátek. Výzvy žalované, aby šátek na pracovišti odložila, neuposlechla. Následně jí nejprve už vůbec nebyla přidělována práce a později byla pověřena jinou činností, při které šátek nemusela odkládat. Dne 21. června 2016 však byla vyzvána, aby šátek odložila. Poté, co tak odmítla učinit, byla poslána domů. V červenci 2016 obdržela pokyn, aby se dostavila na pracoviště bez nápadných rozměrných náboženských, politických a ostatních světonázorových symbolů (dále jen „sporný pokyn“).
- 4 Žalobkyně poté podala žalobu na určení, že sporný pokyn je neplatný. Krom toho požadovala náhradu.
- 5 Žaloba byla v prvním i druhém stupni řízení úspěšná. Opravným prostředkem „Revision“ se žalovaná nadále domáhá zamítnutí žaloby.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 6 Žalobkyně považuje sporný pokyn za neplatný, jelikož porušuje ústavně chráněnou svobodu náboženského vyznání. Šátek nosí výlučně proto, aby splnila náboženské přikázání, které vnímá jako závazné. Na takovéto jednání se vztahuje svoboda náboženského vyznání.
- 7 Přání žalované uskutečňovat politiku neutrality, které se opírá o svobodu podnikání, nemá bezpodmínečnou přednost před svobodou náboženského vyznání. Naopak je třeba provést test přiměřenosti.
- 8 Judikatura Soudního dvora tento názor nezpochybňuje. Unijní právo totiž obsahuje pouze minimální požadavky, takže rozdíl v zacházení, který je přípustný podle unijního práva, může být podle vnitrostátního práva nepřipustný, jak je tomu i v tomto případě.

- 9 Žalovaná má za to, že předmětný pokyn je v souladu s právem. U žalované odjakživa platí pravidla oblékání, podle nichž se mj. na pracovišti nesmí nosit pokrývky hlavy žádného druhu. Od července 2016 pro všechny prodejny platí pravidlo, podle něhož je na pracovišti zakázáno nošení nápadných rozměrných náboženských, politických a ostatních symbolů vyjadřujících světonázorové přesvědčení. Cílem žalované je zachovat v rámci podnikání neutralitu. Mj. má být zabráněno konfliktům mezi zaměstnanci. K takovým problémům, které mají původ v rozdílném náboženství a kultuře, v minulosti došlo již ve třech případech. Nesouvisely ale s nošením šátku nebo jiného náboženského symbolu.
- 10 Názor žalované má oporu v rozsudku ze dne 14. března 2017, G4S Secure Solutions (C-157/15, EU:C:2017:203), v němž Soudní dvůr přiznal svobodě podnikání, chráněné článkem 16 Listiny, větší váhu než svobodě náboženského vyznání. Pro účinnost zákazu náboženských projevů není nutno prokazovat, že dochází k hospodářským škodám nebo že ubývá zákazníků. Odchylný závěr není možno vyvodit ani z vnitrostátně upravených základních práv.

Stručné shrnutí odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 11 Vzhledem k tomu, že řešení tohoto sporu závisí na aspektech unijního práva, které Soudní dvůr dosud zcela neobjasnil, je tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce nezbytná.

K rozhodným vnitrostátním právním předpisům

- 12 Na úrovni vnitrostátního práva je sporný pokyn založen na ustanovení § 106 první věty GewO, podle něhož zaměstnavatel může „na základě spravedlivého uvážení blíže určit obsah, místo a dobu výkonu práce“. Toto právo udílet pokyny není neomezené. Zaprvé musí pokyn, jak vyplývá přímo ze znění tohoto ustanovení, odpovídat „spravedlivému uvážení“. Zadruhé podle judikatury předkládajícího soudu nemůže porušovat zákaz stanovený zákonem. Takový zákaz by v projednávaném případě mohl představovat § 7 ve spojení s § 1 AGG, podle něhož zaměstnanci nesmějí být diskriminováni mj. z důvodu svého náboženského vyznání. Zakázána je rovněž nepřímá diskriminace, o kterou se podle § 3 odst. 2 AGG jedná, pokud by v důsledku zdánlivě neutrálního ustanovení byly určité osoby nějakým způsobem znevýhodněny mj. z důvodu svého náboženského vyznání, ledaže jsou dotčená ustanovení objektivně odůvodněna legitimním cílem a prostředky k uskutečnění tohoto cíle jsou přiměřené a nezbytné.
- 13 Pokud by sporný pokyn porušoval § 7 AGG, byl by podle § 134 BGB – podle něhož je právní jednání, které porušuje zákaz stanovený zákonem, nicotné – neplatný.
- 14 Při posuzování výše uvedených vnitrostátních ustanovení je třeba vzít v úvahu i základní práva zakotvená v GG. Zejména je třeba ověřit, zda sporný pokyn a obecné pravidlo, na kterém je založen a na které se odvolává žalovaná, představují

nepřípustné omezení svobody náboženského vyznání, která je chráněna čl. 4 odst. 1 a 2 GG.

- 15 Podle ustálené judikatury Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavní soud, Německo) se ochrana poskytovaná základním právům nepřímo vztahuje i na právní vztahy mezi jednotlivci. Při výkladu právních předpisů musí soudy zohledňovat základní práva jakožto ústavně chráněné hodnoty, a to zejména při výkladu obecných občanskoprávních ustanovení a neurčitých právních pojmů. Při tom je třeba v závislosti na okolnostech konkrétního případu podchytit vzájemné působení základních práv, která si případně odporují, a vyvážit je.
- 16 Z judikatury Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavní soud) dále plyne, že nošení muslimského šátku spadá do oblasti ochrany poskytované svobodou náboženského vyznání ve smyslu čl. 4 odst. 1 a 2 GG. Toto základní právo zahrnuje vnitřní svobodu věřit nebo nevěřit i vnější svobodu tuto víru projevovat a šířit. Patří k němu i právo jednotlivce přizpůsobit veškeré své chování zásadám dané víry a jednat v souladu s tímto přesvědčením. Muslimky, které nosí šátek typický pro jejich víru, se mohou této ochrany dovolávat i při výkonu svého povolání. Okolnost, že v islámu jsou ohledně takzvaného příkazu k zahalování zastávány rozdílné názory, je irelevantní.
- 17 Svoboda náboženského vyznání však může být omezena základními právy, která jsou s ní v rozporu. V projednávaném případě je nutno zohlednit svobodu podnikání zaměstnavatele, chráněnou čl. 12 odst. 1 GG. Podle shodující se judikatury Bundesverfassungsgericht (Spolkový ústavní soud) a předkládajícího soudu je třeba odporující si základní práva vymezit tak, aby byla pro všechny zúčastněné co nejúčinnější. Předkládající soud ale od zaměstnavatele v této souvislosti požaduje, aby objasnil reálná rizika spočívající v okolnosti, že by při dalším zaměstnávání dotčené zaměstnankyně s muslimským šátkem docházelo ke konkrétnímu narušení provozu nebo k hospodářské újmě. Pouhé domněnky a obavy nestačí.

K použitelným ustanovením unijního práva a EÚLP

- 18 Výklad příslušných ustanovení GewO a AGG pouze na základě vnitrostátně upravených základních práv by byl nedostatečný. Zejména je třeba vzít v úvahu, že ustanovení AGG slouží k provedení směrnice 2000/78 do německého práva. Pro pochopení pojmu „nepřímá diskriminace“ ve smyslu § 3 odst. 2 AGG je tak významný výklad čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78. Vzhledem k tomu, že se prostřednictvím AGG provádí unijní právo, jedná se mimoto o oblast působnosti Listiny (viz čl. 51 odst. 1 první věta Listiny). V tomto případě je relevantní svoboda náboženského vyznání chráněná článkem 10 Listiny i svoboda podnikání zakotvená v jejím článku 16.
- 19 Ohledně článku 10 listiny je dále nutno vzít v úvahu, že podle vysvětlení k Listině právo, které je zaručeno tímto článkem, odpovídá právu zaručenému v článku 9 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „EÚLP“) a v souladu s čl. 52 odst.

3 Listiny má stejný smysl a rozsah. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) představuje nošení náboženských oděvů, například šátku, jednání chráněné článkem 9 EÚLP (viz mj. rozsudek ESLP ze dne 18. září 2018, *Lachiri v. Belgie*, CE:ECHR:2018:0918JUD000341309, § 31). Vnitrostátní soudy zabývající se zákazem soukromého zaměstnavatele nosit šátek musí dostatečně chránit právo vyplývající z článku 9 EÚLP a nastolit spravedlivou rovnováhu mezi právy dotčené osoby a právy ostatních osob. V případě pravidel oblékání musí být právo zaměstnanců vyznávat svou víru zvažováno v souvislosti se snahou zaměstnavatele vybudovat určitou image podniku (rozsudek ESLP ze dne 15. ledna 2013, *Eweida a další v. Spojené království*, CE:ECHR:2013:0115JUD004842010, § 84, 91 a 94).

K první předběžné otázce

- 20 Podle názoru předkládajícího soudu sporný pokyn představuje nepřímo rozdílné zacházení se žalobkyní [ve smyslu možného znevýhodnění, resp. diskriminace podle § 3 odst. 2 AGG a čl. 2 odst. 2 písm. b) směrnice 2000/78], jelikož žalobkyně je tímto pokynem, který je založen na obecném pravidle, na základě svého náboženského vyznání specifickým způsobem znevýhodněna vůči jiným osobám. Vyřešení tohoto sporu závisí na tom, zda je tento pokyn podle výjimky upravené v čl. 2 odst. 2 písm. b) bodu i) směrnice 2000/78 objektivně odůvodněn legitimním cílem a prostředky k uskutečnění uvedeného cíle jsou přiměřené a nezbytné.
- 21 Předkládající soud má ve shodě se Soudním dvorem za to, že snaha zaměstnavatele vytvořit ve vztahu k zákazníkovi obraz neutrality je součástí svobody podnikání chráněné článkem 16 Listiny a představuje tedy legitimní cíl (viz rozsudek ze dne 14. března 2017, *G4S Secure Solutions*, C-157/15, EU:C:2017:203, bod 38).
- 22 S ohledem na výše uvedený rozsudek, jakož i na rozsudek ze dne 14. března 2017, *Bouagnaoui a ADDH* (C-188/15, EU:C:2017:204), ale panují pochybnosti o tom, zda je k uskutečnění cíle politiky neutrality v podnikání způsobilý pouze úplný zákaz, který zahrnuje všechny viditelné formy projevů náboženského vyznání, nebo zda, jako v projednávaném případě, za tímto účelem postačuje rovněž zákaz omezený na nápadné rozměrné symboly, pokud je uplatňován důsledně a systematicky.
- 23 Předmětem rozhodnutí Soudního dvora ve věci *G4S Secure Solutions* bylo pravidlo, které zakazovalo nošení viditelných symbolů politického, filozofického nebo náboženského přesvědčení. Na toto rozhodnutí odkazuje rozsudek Soudního dvora ve věci *Bouagnaoui a ADDH*. Podle předkládajícího soudu z něj jednoznačně neplyne, zda Soudní dvůr přihlédl pouze ke skutkovým okolnostem rozhodným ve věci *G4S Secure Solutions* a poukázal na to v rozhodnutí ve věci *Bouagnaoui a ADDH*, které bylo vydáno téhož dne, nebo zda tyto úvahy představují obecně platné vyjádření. Z tohoto důvodu předkládající soud pokládá první předběžnou otázku.

K předběžným otázkám 2a) a 2b)

- 24 Otázky 2a) a 2b) se týkají posouzení přiměřenosti ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) bodu i) směrnice 2000/78. Pokud Soudní dvůr dospěje k závěru, že i zákaz omezený na nápadné rozměrné symboly může být způsobilý k uskutečnění cíle politiky neutrality daného podniku, je totiž třeba ověřit, zda je tento zákaz nezbytný a přiměřený.
- 25 Předkládající soud má za to, že takové pravidlo, jako je to, na které se odvolává žalovaná, je omezeno na to, co je skutečně nezbytné (viz rozsudek ze dne 14. března 2017, G4S Secure Solutions, C-157/15, EU:C:2017:203, bod 42), jelikož zakazuje pouze nošení nápadných rozměrných symbolů a je určeno pouze zaměstnancům, kteří přicházejí do styku se zákazníky.
- 26 Otázku, zda je tento zákaz rovněž přiměřený ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) bodu i) směrnice 2000/78, nelze posoudit bez předložení předběžných otázek Soudnímu dvoru.
- 27 Předkládající soud si nejprve klade zásadní otázku, zda lze v rámci posouzení přiměřenosti přistoupit ke zvážení dotčených protichůdných zájmů. Pokud tomu tak je, vyvstává další otázka, zda je toto zvážení dotčených protikladných zájmů – v tomto případě jednak článku 16 Listiny a jednak jejího článku 10, resp. článku 9 EÚLP – nutno provést již při posuzování přiměřenosti pravidla, které stanoví zákaz projevování smýšlení, nebo až při uplatňování tohoto pravidla v jednotlivých případech, např. při dávání pokynu zaměstnanci nebo při rozhodnutí o výpovědi.
- 28 Pokud lze při posuzování přiměřenosti ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. b) bodu i) směrnice 200/78 zohlednit práva vyplývající z Listiny a EÚLP, má podle názoru předkládajícího soudu přednost svoboda náboženského vyznání chráněná článkem 10 Listiny a článkem 9 EÚLP. Pravidlo používané žalovanou bez dostatečného důvodu zakazuje mj. nošení nápadných rozměrných náboženských symbolů.
- 29 Ochrany poskytované těmito právy se žalobkyně může dovolávat i ve vztahu k žalované – tj. ve vztahu soukromých osob (viz rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, bod 49).
- 30 Podle čl. 52 odst. 1 Listiny je sice možné svobodu náboženského vyznání omezit. Předkládající soud tedy má stejně jako ESLP za to, že je třeba provést zvážení protikladných zájmů. V projednávaném případě ale svoboda náboženského vyznání převažuje nad cílem politiky neutrality v podnikání, chráněným článkem 16 Listiny, jelikož obtíže uvedené žalovanou nejsou dostatečně závažné pro to, aby odůvodnily zákaz projevování smýšlení.
- 31 Podle názoru ESLP navíc svoboda náboženského vyznání představuje podmínku pluralismu, který je nezbytný pro demokracii. Spory mezi věřícími, jinověrci nebo nevěřícími by neměly být řešeny odstraněním, nýbrž zachováním náboženské rozmanitosti (rozsudek ESLP ze dne 16. prosince 2004, Supreme Holy Council of

the Muslim Community v. Bulharsko, CE:ECHR:2004:1216JUD003902397, § 93).

- 32 Pro případ, že Soudní dvůr dospěje k závěru, že protichůdná práva plynoucí z Listiny a EÚLP nelze v rámci posuzování přiměřenosti zohlednit, se naskýtá další otázka, a to zda vnitrostátní právo, které má ústavní právní sílu, zejména svoboda víry a vyznání chráněná čl. 4 odst. 1 a 2 GG, může představovat příznivější úpravu ve smyslu čl. 8 odst. 1 směrnice 2000/78. Podle tohoto ustanovení mohou členské státy přijmout nebo zachovat ustanovení, která jsou pro ochranu zásady rovného zacházení příznivější než ustanovení této směrnice.
- 33 Předkládající soud není bez předložení věci Soudnímu dvoru s to posoudit, za jakých podmínek lze ustanovení považovat za příznivější ve smyslu směrnice. Naskýtá se otázka, zda se to vztahuje pouze na vnitrostátní pravidla, jejichž cílem je ochrana před diskriminací, nebo zda zahrnuje i taková ustanovení, která, stejně jako svoboda víry a vyznání uvedená v čl. 4 odst. 1 a 2 GG, mají chránit oblast svobod. Pokud je známo, v judikatuře Soudního dvora tato otázka, která je v odborné literatuře předmětem sporů, dosud není vyřešena.
- 34 Předkládající soud má za to, že jako příznivější ustanovení ve smyslu čl. 8 odst. 1 směrnice 2000/78 přicházejí v úvahu rovněž svobody, pokud v konečném důsledku zvyšují standard ochrany před diskriminací.
- 35 Pokud by však Soudní dvůr zastával opačný názor, nepředstavovala by svoboda víry a vyznání chráněná čl. 4 odst. 1 a 2 GG příznivější ustanovení ve smyslu čl. 8 odst. 1 směrnice 2000/78 a nemohla by být zohledněna v rámci posouzení přiměřenosti.

Ke třetí předběžné otázce

- 36 Třetí předběžná otázka se týká vztahu unijního práva ke vnitrostátnímu ústavnímu právu. Pokud Soudní dvůr na otázky 2a) a 2b) odpoví v tom smyslu, že do posuzování, zda se jedná o nepřipustnou diskriminaci z důvodu náboženského vyznání, nelze zahrnout ani práva vyplývající z Listiny a EÚLP, ani vnitrostátní ustanovení, která mají ústavní právní sílu, klade si předkládající soud otázku, zda tak unijní právo – v tomto případě článek 16 Listiny – zcela vylučuje zahrnutí vnitrostátně upravených základních práv do posouzení, zda je pokyn zaměstnavatele platný.
- 37 Otázka nepoužitelnosti vnitrostátního práva vyvstává vždy, jestliže unijní právo jednotlivcům přiznává právo samostatně uplatnitelné ve sporu v oblasti, na kterou se vztahuje unijní právo, a není možný výklad vnitrostátního práva, který by byl v souladu s unijním právem (rozsudek ze dne 17. dubna 2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, body 75 a 76). Takové subjektivní právo má přímý účinek (v souvislosti s čl. 31 odst. 2 Listiny viz rozsudek ze dne 6. listopadu 2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, body 67, 69 a násl.). Neexistuje-li subjektivní právo, které má v

rámci soukromoprávního vztahu přímý účinek, přichází v případě, že nebylo řádně provedeno právo, které je upraveno „čistě“ ve směrnici a nemá základ v primárním právu, které má přímý účinek, v úvahu pouze nárok na náhradu škody vůči členskému státu (viz rozsudky ze dne 7. srpna 2018, Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, bod 43 a násl., a ze dne 24. ledna 2012, Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, bod 43).

- 38 Z pohledu předkládajícího soudu přichází ve sporu v původním řízení jako subjektivní právo v tomto smyslu v úvahu pouze článek 16 Listiny, nikoli však směrnice 2000/78. V judikatuře Soudního dvora není otázka, zda se jednotlivec může v rámci sporu vedeného výlučně mezi soukromými osobami dovolávat článku 16 Listiny – pokud je známo – dosud vyřešena. K dispozici je sice judikatura k v podstatě totožně formulované výhradě obsažené v článku 27 Listiny, v němž je odkázáno na unijní právo a na „vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti“. Podle názoru Soudního dvora z ní vyplývá, že tento článek musí být upřesněn ustanoveními unijního nebo vnitrostátního práva, takže vnitrostátní úpravu, která není v souladu se směrnicí, nelze nepoužít pouze na základě tohoto článku (rozsudek ze dne 15. ledna 2014, Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, bod 44 a násl.). Předkládající soud však bez žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nemůže posoudit, zda lze judikaturu vydanou k článku 27 Listiny přenést rovněž na svobodu podnikání chráněnou článkem 16 Listiny.
- 39 Sám předkládající soud vykládá unijní právo v tom smyslu, že článek 16 Listiny a přednostní použití unijního práva nebrání zahrnutí vnitrostátních práv, která mají ústavní právní sílu, do posuzování takových pokynů, jako je ten, který je předmětem sporu v projednávaném případě. Pokud by Soudní dvůr s tímto názorem souhlasil, bylo by možno zohlednit svobodu víry a vyznání chráněnou čl. 4 odst. 1 a 2 GG. Podle názoru předkládajícího soudu by sporný pokyn v tomto případě byl neplatný, jelikož svoboda podnikání má v rámci zvažování, které má být provedeno, ve srovnání se svobodou náboženského vyznání žalobkyně menší význam. Opravný prostředek „Revision“ by tedy byl neúspěšný. Pokud by článek 16 Listiny bránil zohlednění vnitrostátně upravených základních práv, byl by opravný prostředek „Revision“ naopak odůvodněný. Třetí předběžná otázka je tudíž významná pro rozhodnutí v této věci.